

Література:

1. Богданов А.А. Тектология. Всеобщая организационная наука. – М.: Экономика, 1989. – 148 с.
2. Carnevale Anthony P. The Learning Enterprise // Training and Development Journal, February 1989. – p. 26-33.
3. Вербицкий А.А., Юрасов В.А. Высшая школа в системе непрерывного образования // У зб.: Тенденции развития высшей и средней специальной школы. Сб. науч. трудов. – М.: НИИВШ, 1988. – с.15-24.
4. Зигерт В., Ланг Л. Руководить без конфликтов: Сокр. Пер. с нем. – М.: Экономика, 1990. – 335 с.
5. Україна у цифрах в 2001 році: Корот. стат. довід. / Держкомстат України. За ред. О.Г.Осауленка; відп. за вип. В.А.Головко. – К.: Техніка, 2002. – 262 с.
6. Черній Ю. Сучасний стан галузі // Легка промисловість. Щоквартальний науково-виробничий журнал. – 2001, №4 (жовтень-грудень).
7. Голубов О. Пошук і реалізація резервів // Легка промисловість, 2003, №3.
8. Черній Ю. Аналіз роботи підприємств легкої промисловості України // Легка промисловість, 2002, №3. – с.3-4.
9. Лозовецька В.Т. Теоретико-методологічні основи професійного навчання молодшого спеціаліста сільськогосподарського профілю. Автореф. докт. дис. – К.: 2002. – 34 с.
10. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти. Автореф. канд. дис. – К.: 2001. – 22 с.
11. Абчук В.А., Бункин В.А. Интенсификация: принятие решений. Научно-практическое пособие для руководителей. – Л.: Лениздат, 1987. – 174 с.

УДК 371.132

Кучай Т.П.

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Анотація. У статті розкривається екологічна освіта як глобальна проблема сучасності та основні принципи охорони навколишнього природного середовища.

Аннотация. В статье раскрывается экологическое образование как глобальная проблема современности и основные принципы охраны окружающей среды.

Annotation. The article tells about ecological education as global problem of contemporaneity and basic principles of natural protection of environment.

В наші дні особливого значення набуває відповідальне відношення людини до природи. Збереження здоров'я людей, забезпечення їх продуктами харчування, енергією, охорона природного середовища від забруднення і руйнування, заощадження генетичної різноманітності біосфери стали глобальними проблемами, які вимагають невідкладного рішення. Природа Землі не може самостійно нейтралізувати негативні наслідки людської діяльності. Учені констатують порушення механізму стихійного відтворення екологічних умов життя на нашій планеті [1, 3].

В умовах сьогодення гостро постали перед людством екологічні проблеми: забруднення ґрунтів, повітря, водойм токсичними відходами, вимирання десятків видів рослин та тварин, озонові діри, збереження генофонду та ін. Головною причиною усіх негараздів природи була і є людина. Не усвідомлюючи свого місця у навколишньому природному середовищі, вона шкодить насамперед собі, своїм нащадкам. Ось чому зараз перед учителями та вихователями стоїть завдання екологічної освіти і виховання молоді, а починати слід з найменших школярів, враховуючи їхні морально-психологічні особливості. Діти цього віку сприймають на віру все сказане вчителем, його думка є для них більш вагомою, ніж думки друзів-однолітків, інших дорослих. Вони більш емоційні, ближче до серця сприймають негаразди інших, сильніше співпереживають [2, 19].

Мета нашого дослідження полягає у вихованні екологічних позицій у дітей, щоб забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи й суспільства.

Від успішного здійснення екологічної освіти, формування нового екологічного мислення великою мірою залежить майбутній стан природного середовища. Що ж являють собою екологічне навчання і виховання? Це психолого-педагогічний процес, спрямований на засвоєння людиною наукових основ природокористування, формування відповідних переконань і практичних навичок, вироблення певних ціннісних орієнтацій, активної життєвої позиції в галузі охорони природи.

Загальнопедагогічні та психологічні аспекти екологічного виховання та новий підхід до реалізації екологічної освіти відображено в працях А. Захлебного, І. Зверева, Ю. Кищенко, В. Крисаченко, Л. Лук'янової, Г. Марченко, О. Плахотника, Я. Полякової, Г. Пустовіта, М. Пустовіта, С. Совгіри, С. Старовойт, І. Суравегіни, В. Танської, В. Червонецького.

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини — невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів [3, 3].

Основними принципами охорони навколишнього природного середовища є:

- 1) пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;
- 2) гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей;
- 3) запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- 4) екологізація матеріального виробництва на основі комплексності рішень у питаннях охорони навколишнього природного середовища,

використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій;

5) збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;

6) науково обгрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища;

7) обов'язковість екологічної експертизи;

8) гласність і демократизм при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;

9) науково обгрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище;

10) безоплатність загального та платність спеціального використання природі, даних ресурсів для господарської діяльності;

11) стягнення збору за забруднення навколишнього природного середовища погіршення якості природних ресурсів, компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;

12) вирішення питань охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної зміненості територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;

13) поєднання заходів стимулювання і відповідальності у справі охорони навколишнього природного середовища;

14) вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища на основі широкого міждержавного співробітництва [3, 4-5].

Серед багатьох аспектів охорони природи важливе значення має педагогічний, який включає систему освіти з метою виховання високої культури поведінки людини при спілкуванні з природою, а також високою цивільною відповідальністю за збереження природи в процесі праці [4, 5].

Безпосереднє спілкування з природою є невичерпним джерелом високих моральних почуттів.

Формування ставлення людини до природи входить до загальної системи комуністичного виховання, бо все „духовне життя людини нерозривно зв'язане з природою” [5, 3] .

Екологічна освіта володіє такими особливостями, як актуалізація ідеї К. Маркса про нерозривний зв'язок фізичного і духовного життя людини з природою; розгляд екологічних проблем в системі глобальних проблем сучасності; спрямованість на меті охорони природи: заощадження генофонду біосфери, збереження гігієнічних і естетичних достоїнств навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів. Зміст екологічної освіти має, таким чином, складну структуру, засвоєння якої школярами вимагає тісного взаємозв'язку класної і позакласної роботи [6, 5].

Підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому

числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів.

Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища.

Спеціально визначені вищі та професійні навчальні заклади здійснюють підготовку спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням суспільних потреб [3, 6].

Із сказаного випливає, що екологічна освіта й виховання покликані забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи й суспільства, допомогти зрозуміти багатогранне значення природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема, виробити потребу в спілкуванні з природою, оволодіти нормами правильної поведінки в процесі взаємодії з нею, сформувані прагнення і вміння брати активну участь в охороні й поліпшенні навколишнього середовища.

Успішне здійснення екологічної освіти і виховання учнів великою мірою залежить від дотримання ряду педагогічних умов. Так, деякі науковці вважають, що головною умовою ефективного вироблення екологічної культури є вміння поєднання навчального матеріалу відповідного змісту із практичною діяльністю школярів у природному середовищі [7, 5].

Отже, екологічну освіту й виховання треба здійснювати в сім'ї, дошкільних установах, у школі, в університеті. Велике значення відіграє ця робота в молодших класах, що формує екологічну культуру учня, а також велику роль відіграє спілкування з природою. Прищеплення любові до природи, виховання екологічних позицій у дітей дає змогу забезпечити підростаюче покоління науковими знаннями про взаємозв'язок природи й суспільства.

Література:

1. Отношение школьников к природе: (Педагогическая наука —реформе школы) /Под ред. И. Д. Зверева, И. Т. Суравегиной; Науч.-исслед. ин-т содержания и методов обучения Акад. пед. наук СССР.— М.: Педагогика, 1988.—128 с: ил.
2. Коренева І. Правові аспекти екологічного виховання // Початкова школа. — 1999. — № 10. — 19-20.
3. Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища: станом на 1 квітня 2000 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — К.: Парлам. вид-во, 2000. — 144 с. — (Бібліотека офіційних видань).
4. Захлебный А. Н. И др. Охрана природы в школьном курсе биологии. Пособие для учителя. — М.: Просвещение, 207 с.
5. Слободян И. М. Природоохранная работа в школе. — К.: Радянська школа, 1979 (III кв.). — 2 л. —(Б-ка передового опыта).— 10 к. 30 000 экз. 60501. — 64 с.
6. Захлебный А. Н., Суравегина И. Т. Экологическое образование школьников во внеклассной работе: Пособие для учителя. — М.: Просвещение, 1984. — 160 с., ил.
7. Ткачук Г. П. Формування екологічної культури учнів. — К.: Т-во „Знання” УРСР, 1988. — 32 с. — (Сер. 7 „Педагогічна”; № 15).